

До спеціалізованої вченої ради Д 71.831.02
Подільського державного аграрно-технічного
університету Міністерства освіти і науки
України

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Валінкевич Наталії Василівни на дисертаційну роботу
Волощука Віталія Ростиславовича на тему «Інвестування
інноваційного розвитку підприємств АПК: теорія,
методологія, практика», подану на здобуття наукового
ступеня доктора економічних наук зі спеціальності
08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за
видами економічної діяльності)**

**Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок з науковими
програмами, планами, темами.**

В умовах формування ринкових відносин на підґрунті аналізу теорії та практики функціонування економіки підприємств України виникає необхідність обґрунтувати концепцію їх подальшого розвитку, парадигму активізації інвестиційної активності, моделей і механізмів забезпечення ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності промислових підприємств реального сектору економіки в умовах падаючих ринків, переходу до нових технологічних укладів, необхідності зростання духовності та цінностей людини, колективу, суспільства, людської спільноти. Такий підхід дозволяє більш повно розкрити економічні процеси, які відбуваються у вітчизняній економіці, на підприємствах в умовах зміни парадигми і векторів розвитку, динаміки інвестиційної активності.

Розробка концепції розвитку економіки країни, парадигми інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств в умовах нестабільного внутрішнього та зовнішнього середовища, оптимальне використання матеріальних та інтелектуальних ресурсів шляхом формування та реалізації

механізмів стимулювання інвестиційної активності підприємств, сучасних моделей інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств є однією із актуальних проблем країн, що розвиваються на принципах ринкових відносин, різних форм власності та розмірів підприємств економіки України.

Мета дисертаційної роботи Волощука В.Р. полягає в поглибленні теоретико-методологічних, обґрунтуванні концептуальних, удосконаленні методичних підходів та розробленні науково-практичних положень і практичних пропозиції щодо активізації інвестування інноваційного розвитку підприємств АПК. Незважаючи на позитивні тенденції розвитку підприємств агросектору України, що знаходять вираження у зростанні кількісних та якісних показників галузі, діяльність кожного п'ятого підприємств є збитковою, що свідчить про їх слабку протидію зовнішнім і внутрішнім ризикам та загрозам, повільну реакцію з мінімізації негативних наслідків і використання сприятливих умов для забезпечення цільових настанов діяльності підприємства та доводить актуальність наукових досліджень із проблематики вдосконалення інвестування інноваційного розвитку підприємств АПК.

Теоретичні та методичні аспекти інвестування інноваційного розвитку підприємств АПК певною мірою представлені у вітчизняних і зарубіжних наукових літературних та інформаційних Інтернет-джерелах. Але незважаючи на різноманітність існуючих підходів до визначення сутності процесу інвестування інноваційного розвитку, методичні засади і практичний інструментарій з удосконалення не дістали належного висвітлення та практичного вирішення. Це стосується методичних підходів до оцінювання результативності і методичного інструментарію для його здійснення, формалізації елементного складу і визначення передумов для вдосконалення системи інвестування інновацій з урахуванням фінансових можливостей підприємства. Ураховуючи зазначене, об'єктивним є теоретичний і практичний інтерес до досліджень, присвячених розробці теоретичних, науково-методичних положень і практичних рекомендацій з оцінювання

інвестування в контексті забезпечення інноваційного розвитку підприємств.

Актуальність дисертаційної роботи підтверджується також її зв'язком із тематикою наукових досліджень Подільського державного аграрно-технічного університету за темами: «Розробка заходів з підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва на основі втілення досягнень науково-технічного прогресу, раціонального використання виробничого і трудового потенціалу, фінансових, кредитних, інвестиційних та інформаційних ресурсів, запровадження ефективного менеджменту, застосування передових досягнень в обліку і аудиті» (номер державної реєстрації 0110U0050564) і «Формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0110U007032), у рамках яких автором досліджено результативність інвестування інноваційного розвитку підприємств. Вище викладене свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження здобувача Волощука Віталія Ростиславовича на тему «Інвестування інноваційного розвитку підприємств АПК: теорія, методологія, практика».

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації.

Отримані результати дослідження є достатньою мірою обґрунтовані, що підтверджується проведенням глибоким критичним оглядом фундаментальних робіт вітчизняних і зарубіжних учених із питань економіки, менеджменту, економічного аналізу з використанням значної кількості статистичної та звітної інформації щодо підприємств АПК, даних особисто проведених досліджень, застосуванням пакета прикладних програм Microsoft Excel.

В основу наукових розробок, висновків і рекомендацій дисертації покладено класичні положення економічної теорії та діалектичний метод пізнання, спеціальні методи наукових досліджень: абстрактно-логічний для теоретичного узагальнення, формування висновків і рекомендацій;

історичний при дослідженні генезису й розвитку теорії та практики інвестування інноваційного розвитку; монографічний для узагальнення існуючого досвіду інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку; статистичний аналіз при дослідженні методологічних засад і визначенні динаміки, структури і результативності діяльності суб'єктів аграрного бізнесу; графічний й табличний для інтерпретації отриманих результатів дослідження; економіко-математичні при обґрунтуванні підходів до моделювання інвестування інноваційного розвитку аграрних підприємств; інтегральний для комплексної оцінки сучасного стану функціонування та інвестування інноваційного розвитку підприємств за видами економічної діяльності; порівняльний аналіз для порівняння результатів дослідження; рейтинговий і коефіцієнтний для дослідження впливу чинників внутрішнього і зовнішнього середовища; емпіричний для опису існуючих тенденцій інноваційного розвитку підприємств агропромислового комплексу, що забезпечило обґрунтованість пропозицій з оцінювання результативності та вдосконалення системи інвестування інноваційного розвитку підприємства АПК.

Дисертація Волощука В.Р. виконана на достатньому теоретичному і методичному рівні. Достовірність забезпечується коректним формулюванням наукових і практичних завдань дослідження; цілісністю, пов'язаністю та завершеністю наукового дослідження; логічним зв'язком теоретичної частини з емпіричними результатами; апробацією наукових розробок на міжнародних і всеукраїнській конференціях, упровадженням запропонованих розробок у практичну діяльність підприємств Хмельницької, Чернівецької областей, в освітній процес Подільського державного аграрно-технічного університету.

Зміст дисертаційної роботи та опубліковані праці свідчать про обґрунтованість і достовірність наведених наукових положень та сформульованих висновків і пропозицій.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій,

сформульованих у дисертації.

Вивчення дисертації та праць здобувача, аналіз ґрунтовності наукових положень дозволяють зробити висновок, що у процесі розв'язання завдання, що виявляється в обґрунтовуванні теоретичних засад та розробленні науково-методичних і практичних рекомендацій з оцінки результативності планування діяльності агропромислових підприємств, сформульовано теоретичні, науково-методичні засади та обґрунтовано практичні рекомендації з оцінювання ефективності інвестування в контексті забезпечення інноваційного розвитку підприємств АПК. Окремі з них характеризуються новизною.

Найбільш суттєвими результатами дослідження, які мають наукову новизну та отримані здобувачем особисто, є такі:

обґрунтовано концептуальні положення моделі системи інноваційного розвитку підприємств АПК як функціональної сукупності економічних процесів, взаємодіючих досягненню мети, які генеруються підсистемами, що містять матеріальні та нематеріальні компоненти для подальшого підвищення інвестиційної привабливості та розбудови інвестиційних бізнес-процесів та сприятиме активізації і мотивації інноваційного розвитку (с. 64);

теоретичний підхід до трактування сутності інвестування інноваційного розвитку підприємств АПК, як наміри переосмислення завдання, умов, економічних механізмів, важелів, заходів, практичних дій, прийняття ефективних рішень з метою отримання вигоди і задоволення потреб підприємницьких структур та інтересів зацікавлених осіб (с. 86-88);

економічну модель формування інвестиційного клімату України SMS (Self Management System) (с. 346-348) як систему множини елементів, об'єднаних в ціле за рахунок взаємодії один з одним, що забезпечує переваги в аналізі і прогнозуванні досліджуваного інвестиційного клімату в Україні, тобто чим вище системний ефект, тим значніше відрізняється система від множини, а оцінка показує високу автономність, саморегулювання і самокерування параметрів в системі;

розкрито концептуальні засади 3D тривимірної моделі в концепції Industry 4.0, представленої взаємодією кіберфізичних компонентів, що включає в себе активи (Asset), відтворює протягом всього життєвого циклу віртуальну реальність діяльності підприємства (цифровий двійник), та передбачають застосування сервісно-орієнтованої архітектури (SOA), де компоненти I4.0 можуть надавати у мережі послуги іншим за протоколами зв'язків між ними з метою забезпечення економічного розвитку (с. 339-342);

удосконалено: методологічні засади побудови структурно-логічної моделі дослідження інвестування як детермінанти економічного розвитку (с. 111-113), що сприятиме активізації впливу національних і глобальних детермінант, які можуть варіювати залежно від конкретних завдань, певного історичного періоду і специфіки окремих детермінант, відображаючи різні аспекти і вектори впливу на економічне зростання і розвиток;

методичні підходи обчислення потреби у інвестиціях, як адекватного інструменту вимірювання обсягів інвестицій на оновлення основних засобів, що сприятиме укріпленню фінансового стану підприємств, підвищенню рівня їх кредитоспроможності та розширює можливості суб'єктів господарювання залучати кредитні ресурси і альтернативні джерела інвестування інноваційного розвитку;

механізми створення логістичного ланцюга інвестування інноваційного розвитку підприємства (с. 361-363), які включають пошук, формування, розподіл інвестиційних ресурсів по вибраних інноваційних проєктах за визначеними інноваційними пріоритетами, збільшити наявні інтелектуальні активи, забезпечити інвестування подальшого інноваційного розвитку підприємств;

наукові підходи до оптимізації експортної діяльності на основі використання методів нечіткої логіки для детальнішого розгляду особливостей досягнення ефективності експортної діяльності підприємств дає змогу визначити найменш впливовий чинник на експорт порівняно із іншими вхідними параметрами та індикатори результативності експортної

діяльності у відповідності до отриманих даних, які дозволяють об'єднати учасників зовнішньоекономічної діяльності, активізують його і підвищують конкурентоспроможність підприємств АПК та країни (с. 368-373);

модель інноваційного розвитку підприємства як стан системи рівноваги, особливістю якої є підхід до визначення конкурентоспроможності підприємства, а також визначення, як характер динаміки впливає на розширення можливостей залучення інвестицій та результативні показники ефективності інноваційного розвитку і функціонування підприємства (с. 352-353).

дістало подальшого розвитку: визначення стадій і фаз використання девелопменту як принципово нової концепції організації інвестиційного процесу, особливого виду підприємницької діяльності з метою отримання доходу, а в порівнянні з традиційними формами організації інвестиційної діяльності, повна фінансова відповідальність переноситься на девелопера, в результаті створюються стійкі ділові зв'язки на виробничому і управлінському рівнях, поліпшуються фінансові результати (с. 33-37);

методичні підходи визначення інноваційності підприємств, які на відміну від інших, дають змогу визначити драйверів і аутсайдерів ринку, виявленні сильних і слабких сторін бізнес-моделі вітчизняних підприємств та змін ролі персоналу при наданні прав ініціативи чи партнерських умов підтримки культури інновацій, внутрішніх комунікацій, налагодження обміну ідеями і їх реалізації у нових форматах (с. 210-219);

методологія оцінювання ефективності інвестування інноваційної діяльності підприємств, на відміну від існуючих, сприяє систематизації за традиційними та альтернативними напрямками, в межах яких диференційовано змістові групи і проведено оцінку ефективності інноваційної діяльності на основі комплексного підходу (с. 114-119).

наукові підходи до встановлення тенденцій, джерел і структури інвестування в розрізі видів економічної діяльності, концентрацію в інвестиційному портфелі та визначено основні проблеми недостатнього рівня

субсидування товаровиробників, малі обсяги надходження бюджетних коштів, а також неоднакову доступність до існуючих програм держпідтримки;

методичні підходи оцінювання ефективності інвестування підприємств і застосування індикаторів (с. 54-55; 155), як адекватних інструментів вимірювання інвестиційної активності, в тому числі іноземних інвесторів, економічної ефективності вкладень та соціального ефекту залучення інвестицій, а також рейтингів за інвестиційною активністю та ефективністю сільського господарства, що дало змогу розкрити можливості зростання ефективності;

обґрунтування заходів застосування подвійної стратегії забезпечення сталого відновлення економіки, спільного добробуту і реалізації реформ є основою послаблення впливу бізнес-інтересів, передбачає реалізацію основних пріоритетів для стабільного розвитку аграрних підприємств, мобілізацію внутрішніх чинників забезпечення ефективності виробництва для своєчасного задоволення потреб споживачів і нарощування експортного потенціалу (с. 330-339).

Повнота викладу основних результатів дисертації, висновків та пропозицій в опублікованих працях здобувача

Результати дисертаційної роботи опубліковано у 55 наукових працях, із них, за результатами виконаних досліджень – 33 наукові праці, з яких: 2 монографії (в т.ч. 1 одноосібна); 21 стаття у наукових фахових виданнях, внесених до наукометричних баз; 1 наукова публікація у виданнях, які включені до бібліографічних баз, зокрема Web of Science Core Collection (Республіка Польща); 9 тез доповідей та матеріалів конференцій, апробаційного характеру, в т.ч. 2 – у зарубіжних виданнях. З огляду на зазначене та з урахуванням виконання вимог пп. 9, 11, 12, апробація результатів дисертації Волощука В.Р. є достатньою.

Відповідність дисертації встановленим вимогам та дотримання академічної доброчесності.

Дисертаційна робота містить: анотацію, зміст, вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел, додатки. Роботу виконано в науковому стилі. Зміст роботи узгоджується з темою та метою наукового дослідження; завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є логічно взаємопов'язаними. Положення, висунуті на захист, отримані здобувачем особисто. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела.

Теоретичне та практичне значення одержаних автором наукових результатів.

Наукове значення результатів дисертаційної роботи Волощука В.Р. полягає в розвитку теоретичних положень і отриманні висновків, які збагачують економічну науку з питань сутності ефективності та інноваційної діяльності підприємств АПК, визначають структуру системи інвестування, розвивають теоретичні засади оцінювання результативності інвестування інноваційного розвитку підприємств з урахуванням галузевих особливостей їх функціонування.

Практична цінність результатів дисертаційної роботи зумовлена новизною запропонованих у дисертації науково-методичних підходів до оцінювання результативності інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств АПК та методичного забезпечення цього процесу, обґрунтування напрямів удосконалення системи інвестування інноваційної діяльності підприємства, що в сукупності дозволяє підвищити ефективність інвестування інноваційного розвитку підприємств в частині їх діяльності за різних рівнів і напрямів прийняття управлінських рішень; можливістю їх широкого застосування у проведенні подальших досліджень і практичній діяльності.

Результати дослідження реалізовано в діяльності підприємств АПК, що засвідчено відповідними документами, поданими ТОВ «Агро-Подвірне» Новоселицького району, Чернівецької області довідка № 39 від 21.12.2020 р.; філії «Мрія» ТОВ СП «Нібулон» Кам'янець-Подільського району,

Хмельницької області довідка № 48 від 15.10.2020 р.; ТОВ «Агро-Еко ХХІ» Кам'янець-Подільського району, Хмельницької області довідка № 5 від 15.08.2018 р.; Департаменту економіки та розвитку інфраструктури міста Кам'янець-Подільської міської ради довідка № 01-11/255/1 від 12.03.2021 р.; Кам'янець-Подільської районної ради довідка № 242/01-27 від 12.04.2021 р.; Департаменту освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації довідка № 03-23/70 від 19.02.2021 р. Практична цінність результатів також підтверджується впровадженням окремих теоретико-методичних положень і розробок у навчальний процес Подільського державного аграрно-технічного університету № 75-01-503 від 31.12.2020 р.

Зауваження та дискусійні положення

1. В елементах наукової новизни дістало подальшого розвитку методичні підходи визначення інноваційності підприємств (с. 204-217) і автор стверджує, що на відміну від існуючих підходів відбуватимуться зміни ролі персоналу при наданні прав ініціативи чи партнерських умов для підтримки культури інновацій, налагодження внутрішніх комунікацій, обміну ідеями і їх реалізації у нових форматах, однак внесені пропозиції, окрім наведених рейтингів інноваційності агрохолдингів, не підтвержені практикою використання малими підприємствами.

2. Набули подальшого розвитку встановлення тенденцій, джерел і структури інвестування і наукові підходи використані автором в розрізі видів економічної діяльності новизною яких визнано основні джерела, концентрацію у матеріальні активи та виявлені тренди в розрізі видів економічної діяльності, інвестиційному портфелі, розкриті проблеми проте мало внесено пропозиції для підвищення рівня субсидування товаровиробників, збільшення надходжень бюджетних коштів і дії механізмів їх розподілу, своєчасного інформаційного забезпечення сільгоспвиробників, однакову доступність до існуючих програм держпідтримки.

3. Подальшого розвитку набула методологія проведення систематизації

за традиційними та альтернативними напрямками інвестування (с. 115-123), автором диференційовано змістові групи і проведено оцінку ефективності інноваційної діяльності на основі комплексного підходу, що на відміну від існуючих підходів посприяло визначенню переваг, однак недостатньо обґрунтовані заходи щодо усунення недоліків інноваційної діяльності підприємств АПК, зокрема по впровадженню великих інноваційних проєктів, що потребують значних капіталовкладень на розробку і реалізацію.

4. Заслужують схвалення пропоновані методичні підходи оцінювання ефективності інвестування підприємств, застосування індикаторів вимірювання інвестиційної активності, економічної ефективності вкладень та соціального ефекту залучення інвестицій, рейтингів за інвестиційною активністю та ефективністю сільського господарства, що дало змогу визначити позиції України в міжнародних економічних рейтингах та розкрити можливості зростання ефективності, проте автором не визначено за рахунок впливу яких факторів і передумов можливе підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни у світі.

5. У підрозділі 4.3 дисертаційної роботи (с. 303-317), в межах розкриття компонентів інвестиційно-кредитної діяльності доцільно було б більш детально охарактеризувати взаємодію підприємств АПК з фінансово-кредитними інститутами.

6. В процесі проведення дослідження необхідно було б розширити вибірку та приділити увагу визначенню рівня кредитоспроможності не окремих підприємств АПК, а різних за розмірами великих, середніх, малих та мікропідприємств.

Зазначені зауваження не впливають на якість проведеного дослідження та не зменшують основних науково-теоретичних і практичних результатів дисертації.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Волощука Віталія Ростиславовича за змістом відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами

(за видами економічної діяльності), за якістю теоретичних і науково-методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Дисертаційна робота виконана на достатньо високому науковому рівні, є самостійним, завершеним із точки зору досягнення мети дослідженням. Стиль викладу матеріалу характеризується логічністю та послідовністю, грамотністю, наявністю обґрунтованих висновків до кожного розділу та загалом за результатами дослідження.

На підставі викладеного вище вважаю, що представлена дисертаційна робота «Інвестування інноваційного розвитку підприємств АПК: теорія, методологія, практика» є завершеним науковим дослідженням та за змістом, сутністю, отриманими результатами, оформленням та іншими ознаками відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (з врахуванням змін та доповнень), що пред'являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, а її автор, Волощук Віталій Ростиславович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри інноваційного
підприємництва та інвестиційної діяльності
Поліського національного університету

 Н.В. Валінкевич

